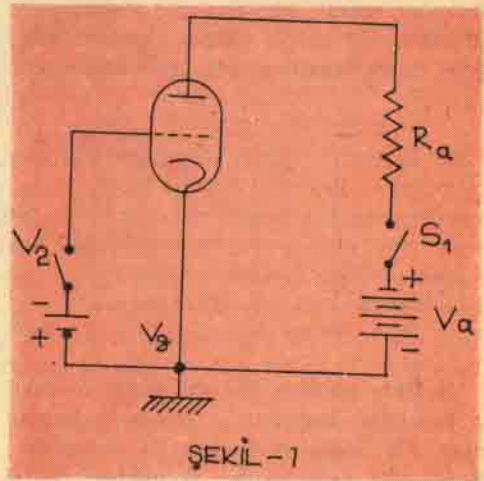

TRİYOT TÜPLERİ - AMPLİFİKATÖR

Geçen sayıda diyot lâmbasını ve bir iki uygulamasını incelemiştik. Lâmbaların marifetleri o kadar çoktur ki böyle birkaç örnekle anlatmak bile yetmez.

Meselâ gene bir diyot lâmbası alalım. Fakat bunda ufak bir değişiklik yapalım. Hani bir katot, bir de anot diye iki elemanı vardı ya bu lâmbanın? Bu iki eleman arasına, fakat katoda çok daha yakın, bir tel kafes koyalım. Tel kafes katodu iyice çevrelesin; buradan da bir uç çıkaralım. Ne oldu? Bizim lâmbadan üç uç çıktı. Biri anot, diğeri katot ve bir de yenisi, telkafes ucu ki buna ızgara ucu diyeceğiz. İşte elde ettiğimiz yeni lâmbanın adına da triyot diyorlar. Şimdi bu triyodu (Şekil 1) de olduğu gibi bir devreye bağlayalım. Evvelce S_1 kapalı, S_2 açık olsun, tiübümüz normal bir diyot gibi çalışacaktır. Katottan çıkan elektronlar dosdoğru anoda giderler. Arada bazıları belki bizim ızgaraya çarparlar; ama ızgara telleri çok ince olursa bunların pek önemi olmaz. Farklı bir de R_a direnci var ki bunun zaten lâmba içindeki olaylara etkisi olamaz. Şimdi şu S_2 anahtarını kapatalım bakalım: Bu durumda, ızgara katoda göre negatif olur. Elektronlar katottan çıkınca karşılıklarına çıkan ızgaranın da kendileri gibi negatif yüklü olduğunu görünce biraz şaşırırlar. Fakat şaşırma/bir şeyi değiştirmeyiz, «aynı cins elektrikle yüklü maddeler birbirini iterler» kanunu gereğince, geriye doğru bastırılırlar. Bu bastırma yahut itme kuvveti V_g nin değerine bağlıdır. Halbuki elektronlar da sıcak katot tarafından boyuna kovuluyorlar. O halde bunlardan bazıları ızgara aralarından kaçabileceklerdir. Yani V_g nin müsaade ettiği oranda bazı

Elk. Y. Müh. RASİM NİKSARLI

ŞEKİL - 1

elektronlar gene yollarına devam edebileceklerdir. Bunun sonucu olarak dışarıdan görebiliriz ki anot devresinden geçen i akımı S_2 anahtarı açıkken geçen akımdan daha azdır, fakat henüz sıfır değildir. Demekki V_g gerilimi küçük bir değer olduğu halde bizim anot akımını büyük ölçüde azaltabiliyor. Bu V_g geriliminin uçlarını ters çevirmeyi yani ızgarayı katoda göre pozitif yapmayı da düşünebiliriz. Gerçekten böyle yaparsak katottaki elektronlar ızgaranın da yardımı ile anoda doğru daha rahat giderler. Anot akımı gene büyük ölçüde artar. Ama o zaman bazı elektronlar ızgarayı beğenip orada kalmak isteyebilirler. Öyle ya o da artık pozitifdir ve gelen elektronları kovmaz. İşte bu elektronlar ızgaraya konarken hızla çarpıp bu

rayı ısıtırlar; ayrıca ızgara üzerinden bir akım geçmesi sonucunu doğururlar. Halbuki bu, ileride daha iyi göreceğiz ki, istenmeyen bir olaydır.

Şimdi de bu triyot üzerinde bir deneme yapalım. Değerler pratikte kullanılanlara biraz uysun. Bunun için gene (Şekil 2) deki devreyi kuralım: Burada V_g yi değiştirip I_a yi ölçeceğiz. I_a dan V_a yi hesaplayıp V_g ile V_a arasında bir bağıntı bulacağız. İlk $V_g = -6V$ olsun.

Bu durumda: $I_a = 5mA$ olsa

$$V_a = 250 - 30 \cdot 10^3 \cdot 5 \cdot 10^{-3} = 250 - 150 = 100 V$$

Sonra V_g yi -5 Volt yapalım. Bu durumda

$I_a = 6mA$ e yükselse

$$V_a = 250 - 30 \cdot 10^3 \cdot 6 \cdot 10^{-3} = 250 - 180 = 70 V$$

olur. Daha iyisi bunları bir cetvele koyalım:

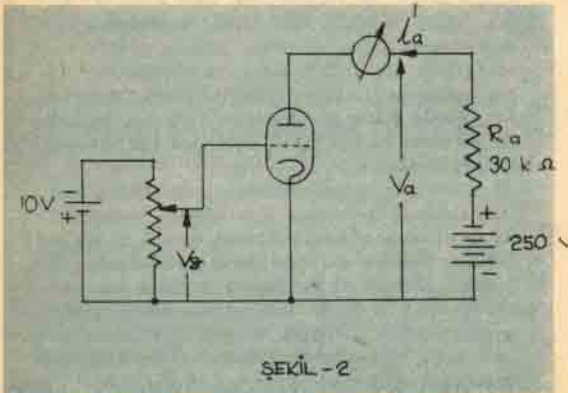
	V_g	I_a	V_a
1)	$-6V$	$5mA$	$100 V$
2)	$-5V$	$6mA$	$70 V$

Burada V_g 1, volt değişti. Buna karşılık V_a daki değişim 30 Volt oldu. Yani $\Delta V_g = 1$ Volt ve $\Delta V_a = 30$ Volt oldu. İşte

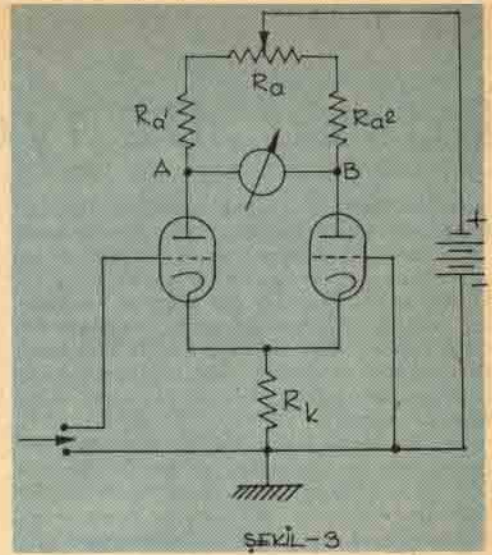
bu iki değişimin oranına yani $\mu = \frac{\Delta V_a}{\Delta V_g}$

ye tüpün amplifikasyon katsayısı denir. Hakikaten bizim tüp kendisine verilen 1 volt, bir değişimi 30 voltluk bir değişime çevirdi. Yani 30 defa büyüttü. Amplifikasyon katsayısı ise $\mu = \frac{\Delta V_a}{\Delta V_g} = \frac{30}{1} = 30$ dur

$$\mu = \frac{\Delta V_a}{\Delta V_g} = \frac{30}{1} = 30$$

ŞEKİL - 2

ŞEKİL - 3

Demekki bu şekilde, bir amplifikatörün esasını elde ettik.

İsterseniz hemen sıcağı sıcağına bir âlet daha yapalım: Böyle iki triyot alıp (Şekil 3) teki gibi bağlayalım. Burada önemli bir değişiklik de R_k nin varlığıdır. R_k direncinin içinden geçen akım dolayısıyla, katotlar eskisinden biraz pozitif kaymıştır. Bu kayma V_g ızgara gerilimini sağlamaya yarıyor ve buna otomatik ön gerilim elde etme diyoruz.

Neyse biz devreye bakalım; ızgaralardan biri toprağa bağlı yani katoda göre V_g kadar negatif, diğeri ise açık. Bu ucu da toprağa bağlarsak iki eşit tüb aynı şartlarda çalışır, dolayısıyla A ve B noktaları aynı potansiyelde olur. Bu iki nokta arasında bağlanan bir miliampermetre hiç sapmaz. Halbuki giriş ucuna sıfırdan farklı bir gerilim uygularsak A noktasının gerilimi uygulanan gerilimin 30-40 katı kadar değişecek ve ölçü âleti hemen sapacaktır.

Görülüyor ki aracımız bir voltmetre oldu. Buna da «tüplü voltmetre» diyorlar. Gelecek sayıda bu cihazı geliştirip bir tane de amplifikatör yapacağız.

ÖZÜR : Geçen sayımızdaki Diyot Lambaları yazısının son şeklindeki D₁ diyotunun yönü bir yanlışlık eseri ters çizilmiştir, özür diler düzeltiriz.